

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Nyáry László*

Cím: *Ma kétszázötven esztendeje*

Forrás: *Pesti Napló*

Brest

(Hely)

1936 IX. 2

(Idő)

(Köt. v. fü.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

Idő

"1686/1936"

Személy

Helyszám

Ma kétszázötven esztendeje

Irta: Nyáry László

Az Úrnak ezerhatszáznyolcvanhatodik évét irták.

A Szentendre sziget, meg a budai part között végelethetetlen nádasok égtek, a szikrázó nap alatt. De a nádasokban élet volt: Thököly vezér seregének utolsó kurucjai ott bujdokoltak, mint a toportyánok. Nagy vala köztük az elkeseredettség, mert a hosszú bujdokolás, a nádasok vészes lehellete berozsdásította fringiaikat. Estenden az éj fekete kendőt szőtt a lép fölé, amelyen csak itt-ott tört át halványan a víz csillogása. Az előli őrtüzek tájékaról tárogató hangját hozta el a kőbor esti szellő. Apró tüzek gyultak s azok körül rongyos, mindenrekész, elszánt kurucok ültek. A vezér, Ptneházy Dávid, az utolsó kuruc ezredes, elhatározta, hogy véget vet a nyomorúságnak.

— Megindulunk Budavárának, oszt' csudát teszünk. Ke'ed mit szól hozzá Majos kapitány?

Ószhajú, lógósbajuszú ember volt Majos kapitány. Amióta ember lett, még ágyban sem hált. Szakadatlan harcban kiedzett, bátor harcos.

— Ház biz' inkább meghóni hőiesen, mint emitt e'pusztulni...

*

Lotharingiai Károly herceg, a császári sereg vezére már régen Budavár alatt áll hadával, hogy visszavegye a töröktől a várat, amit száznyolcvanöt éven át tartott megszállva.

A halódó nyár aransugarai már elérőledve világították be a fehérfelhős hátú budai hegyeket. A lankadt virágok és az elégett, nyártól barnára pörkölt falevelek zizegő hullása jelezte, hogy az ősz küszöbön ül.

Szeptember elseje volt.

A császári seregek mozgolódtak, támadást jeleztek mára. A császárral szövetséges bajor fejedelem ágyúinak dörgése meg-megremegtette a földet. A Naphegy felől a bádeni örgróf huszáriai ereszkedtek alá. Az örgróf személyesen is

jelen volt, hogy segítsen a pogány törököket kivenni Európából.

A pesti részről a Batthyány-huszárok mentéi sárgállottak.

A hercegi hadvezér a Svábhegy keleti lejtőjén üttötte fel tanyáját, s idegesen figyelte a csapatösszevonásokat, a budavári lőtornyok füstölését. Utolsó erőlködése volt az a budai pasának s ha másnapi tudja még magát tartani, megszábadul az ostromlókától. A nagyvezér rettenetes tömegű seregei már Thököly község alatt állottak. Szembentem velük Pálffy és Caprara tábornok serege, hátulról Dünewald lovasai nyugtalanították a budai pasa fölmentésére érkező muzulmánok

kat. Lehetnek vagy százezren. Nehéz útjuk volt még Budavárig, de már nem hosszú. Arnyit sem tudtak belőlük elpusztítani, hogy a legkevesebb ne legyen elegendő segítség a várban szorultak számára. Nem volt sok idő a gondolkodásra, a herceg elhatározta, hogy megegyezzen és utoljára megrohamozzák a bástya falait.

A budai hegyek felől vagy másfél száz, a pesti oldalról vagy harmadszáz ágyú parancsra egy időben kezdtek löni a várba. Rengeteg katona hevert már a völgyekben tometetlenül s ez a látvány nem volt a küzdők számára biztató jelenség.

Megszámlálhatatlan napok óta folyt már az ostrom az alig megközelíthető várfalak ellen, ahol a belül lévőknek hasonlíthatatlanul előnyösebb harci és védekezési lehetőségük volt.

A lotaringiai herceg az egyre érkező hírek nyomán idegesen tekintgetett Budavár magas tornyára, ahol még mindig ott fénylett a félhöld. Már a reggeli irtózatost ostrom alaposan megtizedelte a császári sereget, hogy egyes alvezérek a további támadás beszüntetését és visszavonulást javasolták a hercegnek.

Ebben az aggodalmas pillanatban érkezik meg a lovasfutár a herceg elé.

— Fenséges Uram! A Duna partján felülről kurucok jönnek. Nincsenek sokan, rongyosak is, de teljes harci felszereléssel.

A hír a legrosszabbkor jött. A vezérek mozgolódni kezdtek, minden szem a hercegre tapadt.

— Savoyai herceg öfensége csapatai tartalékban állanak. Azonnal induljon elénk. Fel kell koncoltatni a bitang lázadókat!

— Fenséges Uram! A kurucok tiszta szándékkal jönnek. Nincs egyéb kívánságuk, minthogy hőiesen meghalhassanak a magyar vár alatt. A horvát huszárok és a brandenburgiak különben már közrefogták őket.

A fővezér és kísérete összenéztek, nem értették. — Vezesd ide a vezérüket.

A Rózsadomb felől ekkor már látszottak a kurucok feketekacagányos seregei. Több száz lovas a had élén haladt, mögöttük sok-sok, feketére sült, izmosnyakú, mindenre elszánt talpas vitéz. A horvát huszárok parancsnoka elől kalauzolta Petneházy Dávid urat.

A herceg hátraszegezett fejével ült fakó lován, jobbkezevel kifeszítve tartotta a csillagos buzogányt, úgy várta a kurucokat. Azok pedig jöttek. Jöttek sovány gebéiken a huszárok, elszántan a gyalogosok. Elükön Petneházy ezredes, leffentyűs sikkján három tollal. Mögötte a szélesfejű, vén Szepegy Pál, átkötözött szemmel, sebektől meg-rúttított arccal. Látszott rajta, hogy akár a sátnival is szembe merne szállni, csak a dicsőséges halál után áhítozva. Mellette keszeg-romondán, földig érő lábakkal Majos Ferenc kapitány ült. Negyven éve harcolt, de a rossz nyelvek szerint nem volt színjózan négyezer. De különben bátor, veszedelmet nem ismerő harcos.

Amikor a herceg elé értek, pillanatra der-

medt esőnd támadt a táborban. Nagy idők! Kurucok és labancok kézfogásnyira egymástól, ők, akik évtizedes harcokban pusztították egymást szüntelen. Egyik a nyugati kultúra jegyében, másik a magyar szabadság szent nevében.

A kínos csendet a herceg törte meg. Elesen, bántóan kérdezte:

— Kik vagytok?

Petneházy ezredes nem vette tudomásul a hangot. Emelt fővel felelt:

— Fenség! Szerencsétlen magyarok vagyunk. Thököly urunk szabadságáért harcrakelt csapatából az utolsó. Becsapott, kismimmizett magyarok. Nem volt egyebünk a szívünk hűségénél, de a török megtörte a nekünk adott hitet, jobban rosszban kitartottunk mellett. A váradi basa lefogta a mi vezérünket, Thökölyt. Mi most megjöttünk, hogy a magyarok Istene nevében vérbosszút álljunk a pogányon.

Igy panasziott a szo Petneházy ajkáról. Hát biz' ez szóru szóra így vala. Elfogta a váradi basa a vele szövetséges Thököly Imrét, hogy kiszolgáltassa Lipót császárnak. Így remélte azt, hogy ha az örök ellenséget, az erdélyi fejedelmet kiszolgáltatja Lipót császárnak, visszavonja ostromló seregeit Budavár alól.

De Lotharingiai Károlyt nem hatotta meg a magyarok sorsa. Eszébe jutott, hogy mennyi vereséget mértek a kurucok a császári hadseregre. Ráirvált a kuruc ezredesre:

— Rebellis kutya fajzat vagytok! Akasztófát érdemelnétek. Gaztetteitek sora végtelen, amit a mi császáruk ellen vétettetek.

A kuruc vezérek lekódkadt fejjel hallgatták. A herceg nekivörösödött. Nem a hazájukért harcoló hősoket látta a kurucokban, hanem a gaz nációkat.

— Fenséges Uram! — szólalt meg az ősz kuruc ezredes — a hazánkért küzdöttünk. A hazánkért! Fenséged sem tett volna másként.

Valami enyhülést hozott ez a néhány szó. A herceg lejjebb engedte a peckesen tartott buzogányt. Pár pillanatig gondolkozott.

— Am jó. Feledni próbáljuk dicstelen multotokat és parolát adunk, hogy a mi császári urunk kegyelmét elnyeritek, ha meghágyátok a falakat. Aztán majd számolunk. Ezzel felmutatott a füstölgő várba.

A császári hadsereg főtisztjeinek szeme összevillant a szörnyű feltételre. Az előbbi csöndesség ismét halálos lett. De csak egy félpercig. Petneházy ezredes megfordult nyeregültében, fölneézett a csonka falakra és csak annyit mondott:

— Hát a Budavárt éppen mi megvesszük, a' szent!

A herceg legszívesebben a Dunába kergette volna a kurucokat, de a várostrom a döghalálnál is biztosabb volt. Most azonban meglepődött.

— Akkor előre, — szólt és visszavonult a táborba.

Petneházy átvette a zászlótartótól a Máriás

lobogót, ami kormosan, csatokban lógott egy nem arra való rúdon és megcsókolta annak szegélyét. Azután továbbadta Szepessynek. Ő is a szájához emelte a szegélyét, Majos kapitány is. Petneházy csak ennyit szólt a sereg elé:

— Edesanyánk, légy irgalmas hozzánk.

Négyezer török ordította utána.

Lotharingiai Károly emberségre ébredt, valóban remélt valami eredményt a rettenhetetlen kuruc hadtól, kiadta a rendelkezést:

— Ha a feketementések közelednek a várhoz, az összes battériák (ágyúk) lépjenek működésbe. Egyszerre. A Gellért oldalból a brandenburgi gróf eseltámadásba fogjon. Savoyai herceg úr ofensége is menjen a felszabadítók felé, haljon meg valahány, de a nagyvezér serege egy lépést se jöjjön előbbre.

Petneházy serege ezalatt már a völgyeket járta és a nyugati előváros házai közül feketéllett a színe. Egyrészt a zsidóvárosnak (Óbuda) húzódtott. Ezzel egyidőben a háromfontos battériák, meg a tüzes csóvákat hajigáló masinák működésbe léptek. A Duna felől faldöntő kosok döngték a falat. Reszketett a föld, remegett a levegő. A váron, a várfalon nem volt török látható, a vár tetején lobogtak az oltatlan csóvák, valami fenséges színjátékot erőltettek a csillogó őszi napfényvel.

A várt védő Abdurraman pasa sem maradt tétlenül, száz ágyúval felelt az ostromlóknak és percek alatt tűzbeborultak az ősi erdők. A vár két tornya ebben a pillanatban, mint két kártyavár dől össze. Tabán felől a bajor választófejedelem katonái irtózatos csataordítással próbáltak itt, a legkönnyebben megközelíthető várfalakon feljutni... Nagy lelkesedés... győzniakarás... Eredménye az lett, hogy alig egynéhány menekedett meg a bástya falairól. A füst, a korom, a vér szaga elviselhetetlenné tették a levegőt.

A török kiűzetésére Budavára alá vonult nyolevanezer keresztény katona mind egy szálig küzdött a félhold ellen, mint már annyiszor, most a sikerre való kilátás legkisebb jele nélkül.

Lotharingiai Károly mind türelmetlenebbül rágta a szája szélét, amikor staféta állt elé:

— Fenséges Uram! A kurucok minden fegyver nélkül indulnak neki a falaknak, mégpedig ott, ahol legerősebb a bástya és meg sem közelíthető. Petneházy őberst karddal a kezében rohanta meg a zsidókaput. Szepessy Pál baltával viszi a gyalogosokat a Fehérvári kapura.

— A rebellisekért nem kár, — felelt a herceg.

A »bál« ekkor már javában állt. A kölesönös fűzeléstől alig látszott valami, a füstöt vágni lehetett volna. Az irtózatos csatazaj felmorajlott a svábhegyi táborig. Az itt-ott elővillanó török fezek vörösei egytömegben virítottak. A zsidókapu felőli színre rátűzött a délutáni nap, áthatott a szürke füsttengeren és megvilágította Thököly kurucait.

Utolsó erőfeszítés volt ez már mind a két részről. Égett a levegőben, hogy itt ma el kell veszni valamelyiknek. A nap már régen lebukott a csipkés budai hegyek mögött, de Lotharingiai Károly nem fuvatott visszavonulót.

A tüzes bombák megvilágították az ég közepét, csattanásaiktól tornyok döltek, dörgött és remegett a vár és nappali fényt árasztottak a füstlepettől beborított ég alá. Magas lángnyelvek nyaldosták az eget, amik a Nagyboldogasszony tornyától szálltak felfelé.

Egy tüzesóva világosságánál megvillantak a fehér kuructollak, amint fölfelé gomolyogtak a meredek falon és henteregtek lefelé nagy tömegben.

Az est lassan szállt alá. De az estszürkület hamar elmúlásra van ítélve és itt-ott már ki-gyultak a csillagok.

A herceg homlokát förölgetve, kétségbeesetten állt a tábor szélén. Ha ezt a támadást elveszi, elvesztett mindent. Némí enyhülést gróf Pálffy futárja hozott, aki jelentette, hogy a nagyvezér seregét délnek nyomták vissza.

Majd habozó zabjával érkezett az új staféta. A herceg megremegett:

— Felség! A kurucok rongyos zászlója fenn van a bástyaormon!

A herceg eszelősen nézett a futárra, majd fel-eszmélt:

— Urak, bajtársak és kamerádok! Buda a mienk! — kiáltotta a herceg. — A tartalékba osztott hadak azonnal rohanjanak az ostromlók segítségére.

Ezüstös ragyogás öntötte el a földet, a telehold bámészán nézte a nagy harcot.

... Ebben a percben Szepessy Pál a toronybástyán állt már. Kezében az egyetlen Máriás Thökölyzászló. Ott állt a bekötött szemű, öreg, véres hom-

lokát törölte és nagyokat fujt. Halott kuructestvérek feküdtek a lába előtt, bent, a vár alatt, mindenütt. Legalább a fele. Majos kapitány félbajuszát leégette már és mindenáron a basáért akart beljebb menni. Alig lehetett ottartani.

A zsidókapu felől Petneházy ezredes ekkor már a bástya négyszögében lihegett, néhány kuruc élén. Abdurram basa előtte feküdt.

Egyesültek a kuruc vitézek és volt idejük magukat kissé kifújni. Petneházy és Szepessy letekintettek a várból. A bádeni herceg katonái igyekeztek fel azon az úton, amit a kurucok hősiessége vágott és nyitott meg előttük. Utánuk minden rendű és rangú katonaság, Európa minden nemzetéből. Úgy özönlöttek fel, mint a tenger árja.

Petneházy lenézett és elkeseredetten mondta Szepessynek:

— Uramfia! Utánuk jöttek a labancok! Mi lesz most velünk?

Ezerhatszáznyolevanhat szeptember másodikán írták e napon.